

Šrámkova Sobotka z pohledu nevidomého



Rozhovor s Jakubem Kamberským

Tak jak vidíš tu Sobotku, Jakube?

Jako pestrý multikulturní festival. To, co jsem měl dosud možnost vidět, na mě působí velmi pozitivně. Organizačně je to všechno dobře připravené, oceňuji hlavně programovou pestrost.

Ptal jsem se naschvál, jak to vidíš, protože ty ten festival vlastně vidět nemůžeš – co může festival jako Šrámkova Sobotka nabídnout nevidomému člověku?

Možná tě trochu zklam, ale nemyslím si, že by v tomhle byl nějaký zásadní rozdíl mezi mnou a úplně zdravým člověkem. Občas je sice trochu složité dostat se k určitým divadelním představením, já v tom ale vidím určité obohacení světa, ve kterém žiju.

Jak se člověk jako ty dostane k takovému festivalu?

Nejlíp asi přes kamarády nebo když se s někým bavíš po internetu. Jsem člověk, který rád poznává něco nového a nejlépe neobvyklého, a když jsem od někoho ze Splav!u o takovém literárním a jazykovém festivalu slyšel, rozhodl jsem se přijet.

Nalákala tě sem tedy mj. literatura. Jak se k ní ale jako nevidomý dostaneš?

Těch možností je několik. Jednou z nich je tzv. zvuková knihovna pro nevidomé, kde dobrovolníci mezi herci a pracovníky rozhlasu a televize namlouvají literaturu na kazety. S vývojem techniky je také možné literaturu naskenovat a převést do digitální podoby, ve které si ji můžu číst. Hodně důležitá je rozhlasová tvorba – to je pro mě asi nejintenzivnější setkání s literaturou.

Jako téma si letošní ročník Šrámkovy Sobotky zvolil „znějící řeč“ – našel jsi tady pro sebe nějakou dosud nepoznanou cestu k literatuře? Nebo je tu opomenuto něco důležitého pro tebe, který jsi na znějící řeč odkázaný?

Myslím, že ne. Od každé formy řeči je tu zastoupeno něco. Mě navíc Šrámkova Sobotka obohacuje spíš o jednotlivé kulturní zážitky a prožitky, než že by nějakým způsobem dotvářela moje možnosti, pokud jde o jazyk atp.

Myslíš, že mezi nevidomými lidmi, které znáš, panuje před akcemi, jako je Šrámkova Sobotka, ostych? Měli by se na ně poradatelé víc zaměřit a snažit se jim víc otevřít, protože by z toho něco mohli mít, aniž si to třeba vůbec uvědomují?

Velký ostych mezi nimi určitě panuje. Poznal jsem jich docela dost. Jejich situace mi připadá dost smutná, protože se uzavírají před jakoukoliv integrací do zdravého kolektivu, a tak se připravují i o poznání něčeho nového. Vést takový uzavřený život je velmi snadné, zejména při vši té nedůvěře a komplexech... ale to by asi bylo na jinou debatu.



Jan Hon



Noc avantgardožroutů

Tak trochu jiné filmy. Během projekce uvidíte více než 20 krátkých filmů z let 1894–1930. Začátky kinematografie, produkce Edisonovy firmy na sny, německá i francouzská avantgarda. To vše během jednoho večera. Na program je i slavný *Příjezd vlaku* či *Andaluský pes*. Kdo neviděl, neuvěří!

I. Filmové začátky

Bratři Lumiérové: The Bad Boy and the Gardener

L'Arrivée d'un train à la Ciotat

La sortie des usines Lumière

Lion, London Zoological Gardens

New York: Broadway at Union Square

Poultry-Yard

Repas de bébé

Partie de cartes

Edisonova studia:

An Artist's Dream

Faust and Marguerite

The Artist's Dilemma

Uncle Josh's Nightmare

II. Animovaný film

Ladislav Starevich: The Cameraman's Revenge (1913)

Ladislav Starevich: The Insects' Christmas (1912)

Berthold Barhosh: The Idea (1930)

III. Film jako plátno

Fernand Legér: Ballet Mécanique (1924)

Hans Richter: Rhythm (1923)

IV. Surrealismus a film

Luis Buñuel: Un chien andalou (1929)

René Clair: Entr'acte (1924)

V. Narativ a avantgarda

Dimitri Kirsanov: Ménilmontant (1924–25)

VI. Dokument

Joris Ivens: Regen (1929)

Ralph Steiner: H20 (1929)

SPLAV! – Sobotecký Pravidelný Lehce Avantgardní Věstník

Vychází v Sobotce během konání 50. ročníku festivalu Šrámkova Sobotka, od 1. 7. do 8. 7. 2006. Cena 10 Kč.

Vydává občanské sdružení SPLAV!, Milady Horákové 123, 160 00 Praha 6, IČ 26674122. Evidenční číslo MK ČR E 15812.

Redakce: Jan HON, Jan CHROMÝ, Jiří JANUŠKA, Judita KABZANOVÁ, Marie KANTŮRKOVÁ, František MARTÍNEK, Jana MELKOVÁ, Jakub NOVOSAD, Vít PROKOPIUS, Šimon SVĚRÁK, Ondřej ŠMEJKAL, Nelly VOŠTRÁ

Vychází za přispění Studentského fondu FF UK a Královéhradeckého kraje.



UPOUTÁVKA

TIRÁŽ



To však nebylo ještě všechno. Dům dohořel a uhasl, naše cesta však vedla dál. Dále ještě a výše od lidských obydlí, dále do hájemství nevyzpytatelné noci, jež má své vlastní zákony. Kocour mohl se skrývat kdekoli. Možná mohlo se tam skrývat i cokoli jiného. Praskání větví, třesoucí se zábradlí vydávající prapodivné zvuky a v neposlední řadě rozjitřená fantazie napínaly nervy nebohých poutníků k prasknutí.

A tam, pod zámek, to přišlo. Třetí vypravěč, stále stejný příběh, tento hrůzný, ba čím dál tím hrůznější. Tušili jsme, sklesnuvše znavení na stupně schodové, co přijde dále, ba mnozí z nás věděli to a nezapochybovali ani na okamžik, leč nebylo v našich silách vzepřít se neúprosnému osudu. Myriády hvězd svítily nad námi, jako by neodehrávala se právě teď tragedie, děsivá tragedie zmařeného života, co více, tré životův, a jako by vlastní naše existence, naše ubohá malá bytí, nebyly vystaveny nebezpečstvím nepředstavitelným a vydána na milost a nemilost silám ďábelským. Konečně bylo po všem. Strašlivý křik, nářek a výsměch strašlivého zvířete dozněl ozvěnou, vrah odmlčel se ve své cele, ti, kdož přežili, scházeli zvolna schodištěm. Neměli jsme již odvahu kráčet znovu touž cestou. Ach, jak líto bylo nám těch, kdož cestou na koupaliště museli opět projít kol hřbitova, kde snad právě v marnici spočívalo krví potřísněné tělo nebohé manželky. A pak, co kdyby děsná bestie bloudila dosud okolím?

Zamklí, vyčerpaní navraceli jsme se ke svým domovům. Bylo to strašné. Strašné! Díky, realizační týme!



Jana Melková

Errata

Lipové nebylo mýdlo, ale pádlo.
Vlna ráno nefičel, ale smrděl.



PROGRAM

9.00 Sál spořitelny

Fonetika v kontextu známých i neznámých jazyků
Mgr. Tomáš Duběda, PhD.

11.00 Sál spořitelny

Prezentace nakladatelství Votobia

13.30 Sál spořitelny

Vyhlášení výsledků literární soutěže
navazuje pořad z textů oceněných prací

Chci být i kýmisi čten

Divadlo Jesličky Hradec Králové. Režie Monika Janáková

14.30 Sobotecký hřbitov

Rozloučení s Aninkou Kafkovou

Ukládání urny

15.00 Šrámkův dům

O procesu s Miladou Horákovou

Dvoudílný rozhlasový dokument Marka Janáče

16.30 Zahrada ŠD

Prázdné ulice s Michalem Ajvazem

Čtení a beseda

19.30 Sál spořitelny

Strašlivé Čechy, děsná Morava

Účinkují Markéta Potužáková a Přemysl Rut

21.30 Městské divadlo

Noc avantgardožroutů

Noční projekce

22.00 zahrada ŠD

Záviš – Obhroublé nocturno

JÍDELNÍČEK

Snídaně: Paštika, máslo, sýr, rohlík, ovocný čaj

Oběd:

Kyselo s houbami

Vepřové ražniči, brambor, tatarka a obloha

Večeře: Halušky s uzeným masem, dušené zelí



letošní trička
i v dámské
verzi

získáte
v redakci za 199,-





Čeština – enfant terrible mezi jazyky?



Rozhovor s Tomášem Dubědou

Mohl by ses našim čtenářům stručně představit, říci, kde působíš a čemu se věnuješ?

Mé jméno je Tomáš Duběda. Už asi deset let vyučuju a snažím se bádát ve Fonetickém ústavu na pražské filozofické fakultě, zaměřuju se na obecnou fonetiku, fonetiku češtiny, fonetiku francouzštiny, češtiny a francouzštiny ve srovnání, zajímá mě hlavně prozódie, srovnávací fonetika a fonologie, dřív jsem se zajímal o řečové technologie, v poslední době trochu pošilhávám po percepčním výzkumu.

Proč právě fonetika? Co je fonetice tak přitažlivého?

Studoval jsem vedle francouzštiny obor lingvistika a fonetika a začalo mě to tak bavit, že jsem si říkal, že bych se tomu chtěl věnovat. Volně jsem přešel ze stavu studenta do stavu zaměstnance a speciálně mě zaujala fonetika.

Fonetika je oproti lingvistice tak nějak hmatatelnější, konkrétnější. Lingvistika je věda o struktuře, fonetika vlastně pracuje s něčím, co je smyslově zachytitelné, s něčím fyzikálním. Má blíž přírodním vědám, dá se to tam zkoumat akusticky. Je to něco, co člověk vytváří, a ty přímo vidíš, co dělá a jakou to má akustickou odezvu. Tak možná větší možnost přiblížení k té vědě, ta konkrétnost. A zároveň lze i ve fonetice zobecňovat, máme fonologii, která vytváří systémy podobné jako lingvistika.

Zmínil jsi Fonetický ústav Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Můžeš našim čtenářům o této instituci něco říct?

Fonetický ústav je pracoviště, které se zabývá fonetickým výzkumem a výukou fonetiky a věd příbuzných. Je to jediné pracoviště tohoto druhu v České republice, což zní dramaticky, ale je to konečnoucí přirozené, protože bez této vědy, jakkoli je důležitá, se většina lidí obejde, a proto jedno pracoviště podle mě bohatě stačí. Je to pracoviště staré, bylo založeno roku 1914 a myslím, že bylo třetí v Evropě.

Končí tím česká fonetická scéna, nebo existují i jiné instituce, se kterými spolupracujete?

To jistě nekončí. My se rádi holedbáme tím, že jsme jediní, kteří mají přímo v popisu práce zabývat se na prvním místě fonetikou, ale jsou i jiná pracoviště v rámci filologických oborů a souvisejících oddělení, kateder a ústavů na jiných univerzitách, která se zabývají fonetikou v rámci výuky češtiny, hlavních evropských jazyků a tak dále. Pak jsou další lingvistická pracoviště a o některých z nich vím, že se zabývají také fonologií. Existují také pracoviště z těch našich dvou hlavních příbuzných věd, se kterými máme nějakou společnou hranici, a to jsou vědy technické a vědy lékařské. Takže určitě jsou pracoviště klinicky zaměřená, kde se zkoumá hlas, fonace, hlasové patologie, neurologické aspekty řeči a tak dále, a na druhé straně je to technično zastoupeno na ČVUT a na jiných, mimopražských vysokých školách, kde se zkoumají řečové technologie, tedy využití



Vnímání památek ze strany lidí je v současné době hluboce rozpolcené: velká část vnímá památky velmi účelově buď jako prostředek k vlastnímu prospěchu, nebo naopak jako něco, co je omezuje v jejich vlastním rozvoji. Je to samozřejmě nejen smutné, ale i trapné. Na druhou stranu existují poměrně široké skupiny obyvatel, které mají pro památky velký cit ve všech aspektech, které to s sebou nese. Je ideální, pokud jsou sami zároveň vlastníky památek. Problém je, pokud se jejich činnost degraduje na jakési laické zapálení, hraničící s naivitou, protože sami nejsou vlastníkem, případně odborníkem či úředníkem a nemají tak možnost realizace.

Ochrana památek v současnosti čelí neuvěřitelným tlakům, přestože obor sám o sobě se po odborné stránce velice dynamicky rozvíjí. Je snaha jej marginalizovat patrně z toho důvodu, že je obvyklé potlačovat hodnoty, které nelze bezprostředně vyjádřit v penězích. Přirozené vnímání památek jako součásti vlastní kulturní identity se u Čechů zatím moc nerozvinulo.

Na Sobotce se ale setkávám většinou s velmi neběžným typem lidí, kteří mají vyvinutý cit pro památky a zájem o ně. Snad je to dané jejich obecným i kulturním povědomím. Děkuji jim za to, že tady jsou.



Jan Chromý

Zazdil jsem obludu do hrobky

Neúnavný organizátor Josef Šlerka zinscenoval o dnešní půlnoci pod Humprechtem další happening. Na rozdíl od běhu do vrchu však tentokrát nešlo o výkony fyzické, ba ani o estetický dojem, leč o síly duševní. Akce prověřila odvahu, chladnokrevnost a duchapřítomnost účastníků festivalu. Bylo nutné pohlédnout do tváře nočním běsům i nejčernějším zákoutím vlastní duše. Bylo nezbytné vyoprádat se se svým strachem sám (sama) a nedat najevo slabost. Ti, kteří to zvládli, si mohli vychutnat poezii letního večera i četbu na pokračování. Vzhledem k tomu, že cesta do temnot začínala úderem půlnoci před branou hřbitova, nemohlo snad jít o nic jiného než o horor.

Poeova *Černého kocoura* se ujala Hana Kofránková a vbrzku seznala nešťastná žena, co obnáší zahrávat si se záhrobím. Hrobové sobotečti se otevírali, projíždějící policejní hlídka neučinila ni gesta na naši ochranu, paní Hana však zachovala chladnou hlavu i ve chvíli, kdy se jí kolem krku již již svíraly pracky přízraku, an připloužil se z hlubin hřbitova a skrze mřížoví úlisně po ní se natahoval s nepopsatelným leskem v očích. Neklesla na mysl a pomocí drbání za uchem bestii uklidnila. Bravo, statečná ženo!

Pěšinou podél hřbitovní zdi, již osvětloval jen mihotavý pláminek svíčky, musel pak každý z poutníků dojít za pokračováním příběhu sám. Co vše as tato cesta spatřila, kolik výkřiků děsu as musela vyslechnout a kolik slov zoufalých modliteb. . . Bylo lze zaslechnouti v houští hlasy neznámých přízraků, mnozí dokonce přísahají – pisatelka těchto řádků ani v pokročilou noční hodinu nemůže pokojně spočinouti –, že jí kdos (cos?) sáhl(o) nečekaně na kotník. Běda, třikráte běda!





tých kruzích hanlivý název „Město s největším počtem hajzlů“. Co si o rekonstrukci Šrámkova domu myslíš ty?

Tam vnímám hned několik kontroverzních bodů dohromady. Někákým způsobem se zrekonstruoval, to je pozitivní. Lze ale oprávněně vznést výhrady, které se týkají například vnitřní dispozice, jež působí nesourodě, včetně oně přehršle záchodků. Je trochu nešťastné, že v tomto případě při rekonstrukci došlo i k určitému zásahu do funkčnosti, zejména v oblasti spojovacích prostorů, a to způsobem, který jako by v několika momentech odporoval zdravému rozumu. Aspoň z pohledu laického uživatele, který by tím domem procházel a chtěl někam dojít. Další výhrady pak můžeme mít k provedení některých detailů, jak z hlediska autenticity, tak i historičnosti, atd. Hlubší hodnocení bych přenechal odborníkům.

Co se týče toalet, je pravda, že v porovnání s tím, co jsem jako konzervátor – a později i v rámci svého dalšího sebevzdělávání – spatřil v jiných městech a městečkách v Čechách, by se Sobotka skutečně, pokud by všechny projekty byly důsledně realizovány v návrhové podobě, stala městem s počtem toalet výrazně překračujícím veškeré poměry zjištělné v českých zemích. Tím narážím také na to, že se velmi vysokým počtem toalet měla původně vyznačovat i rekonstruovaná Solnice. Musím přiznat, že moje pátrání po důvodech takové koncepce a z ní vycházejících návrhů bylo zatím bezvýsledné.

Pokud vím, vyskytuje se zde architekt Sommer, který takřka bez výjimky rekonstruuje všechny objekty, které se v Sobotce vyskytují. Myslíš, že je to v zájmu města?

Mně osobně není jasné, jaký postoj město v těchto otázkách zastává, k tomu nemám dostatek informací a u žádného výběrového procesu jsem dosud nebyl. Ale působí to na mě trochu nečitelně. Výběrové řízení by sice mělo být standardem, avšak zamyslete se nad vahou i významem dnešních výběrovek. Systém je ale složitější a je nutno uvést, že se mohl v Sobotce jistým způsobem manifestovat určitý typ klientelismu, který jsme v rámci struktur ministerstva kultury a některých dalších vysoce postavených úředníků v památkové sféře měli možnost sledovat, byť byl obtížně prokazatelný. Jednalo se o ovládání mechanismů pro přidělování dotací na konkrétní programy a konkrétní objekty a dá se říci, že se po personálních změnách provedených v uplynulém půlroce na ministerstvu tato struktura zčásti narušila.

Jaký je podle tebe poměr běžných lidí k architektonickým památkám? Mám zkušenost, že většina považuje mnoho objektů za památku, která je nedotknutelná, ale jenom určitým způsobem. Myslím, že lidé moc nedovedou chápat stavbu jako celek složený z konkrétních prvků. Jinými slovy výstavba je většinou nezajímá.

To jsou všechno věci, které se nesmírně těžko vysvětlují komunikoliv, kdo kromě ochoty naslouchat postrádá základní cit pro památku, jejich smysl a význam, nikoliv pouze jakožto hmotných dokladů práce a činnosti člověka, nýbrž též ve smyslu duchovním. Tím samozřejmě nepoukazuji na duchovní směry, nýbrž na onoho imaginárního ducha památky, protože to je něco, co působí na naše smysly, aniž bychom často měli možnost vyjádřit to slovy nebo kvantifikovat.



a zpracování řeči v komunikačních systémech. Nejsme tedy jediní, ale jsme jediní, kteří mohou říci, že fonetika je to hlavní, co děláme.

Bude se tvá přednáška zabývat stejným tématem jako tvá nedávno vyšlá kniha *Jazyky a jejich zvuky. Univerzálie a typologie ve fonetice a fonologii*?

Ta přednáška bude více zaměřená na češtinu a její místo mezi těmi ostatními jazyky, což v té knize zaznívá, ale není to tam primární. Takže spojitost tu určitě je a obsah bude značně vycházet z té knihy, protože jsem toho stále plný, a když jsem navíc dostal tuhle nabídku, tak se o to s vámi rád podělím. Půjde o srovnávací pohled na fonetiku jazyků, s tím, že vyjdeme z češtiny, z jazyka, který všichni známe, a podíváme se, nakolik je čeština konformní, nevyhraněná, taková poslušná, nijaká, nebo naopak extravagantní a enfant terrible a kdoví co všechno, ve srovnání s jinými jazyky. Nebudu říkat, jak to nakonec dopadne, to až na té přednášce.

Souvisí tvůj zájem a jazykovou typologii s tvým zájmem o exotické jazyky?

No, exotické jazyky. . . O nějaké jazyky, kterým by se dalo říci exotické, se zajímám, ale zdaleka nedosahuju úrovně jiných, slovných fonetiků, kteří zkoumají opravdu exotické jazyky, indiánské, křovácké jazyky v Africe nebo někde v džungli jihovýchodní Asie. Já jsem se snažil učit arabsky, teď dělám japonštinu. Ty jazyky zní exoticky, ale ve skutečnosti jsou to naprosto civilizované jazyky, které mají dlouhou literární tradici, jsou zastoupeny v OSN a kdoví kde všude, mají obrovské množství mluvčích, takže zas tak exotické nejsou. Z našeho hlediska možná trochu ano, ale to hledisko je jenom jedno z mnoha možných.

Ale abych odpověděl na tvou otázku, tak pokud přijmeme, že ty jazyky, o které jsem se zajímal, jsou trochu exotické, tak to s typologií samozřejmě souvisí. Typologií už dneska člověk může dělat na základě sekundárních pramenů, že si něco přečte o tom, jak ty jazyky vypadají, a udělá z toho nějaký závěr, a ty jazyky nemusí nikdy slyšet, nemusí se o ně zajímat, ba můžou mu být odporné. To ale podle mě není vhodné. Každý předmět studia by člověk měl nějakým způsobem zažít a snažit se k němu přiblížit. Takže jsem pro to udělal aspoň to, že jsem se učil naprosto neúspěšně dlouhá léta arabsky, pak jsem toho nechal a teď začínám druhý cyklus neúspěšného studia – japonštiny.

Na čem pracuješ teď?

Nějak jsem se snažil to, co jsem načel za posledních asi pět let, zresumovat v té knize, a když vyšla, tak jsem si oddechl, takže na tom teď chvilku pracovat nebudu, jsem spokojen se svým provizorním výsledkem. Teď se snažím v rámci dvou projektů, ve kterých pracuju, zabývat se fonetikou češtiny, taky tak trochu ve srovnání s francouzštinou, a vyřešit – tedy ne vyřešit, ale přispět k vyřešení problému jednoho fyzikálního parametru, který v řeči existuje, a tím je intenzita. To je parametr, který je takový ošemetný, špatně uchopitelný. Tak špatně uchopitelný, že někteří říkají, že vlastně nemá smysl ho zkoumat, protože v něm ani nejde nic najít. To je jeden směr mé současné práce a druhý směr je, že se snažím, zase v oblasti prozodie, čili suprasegmentální fonetiky – můžeme říci hudební stránky řeči – zabývat otázkou rytmu, konkrétně v češtině, a podílu rytmu a přízvukování na vnímání řeči a jejího percepce-





ního zpracování na jednotlivé kousky, které odpovídají slovům nebo slovním skupinám. Tohle téma jsem se teď nedávno snažil nějak simulovat pomocí resyntézy řeči, čili vytvořit nějaké umělé stimuly, které nezní jako řeč, respektive které zní podobně jako čeština, mají tu hudební stránku, mají rytmus a intonaci, ale není jim rozumět, neobsahují česká slova. To jsem se snažil předložit posluchačům a zeptat se jich, co si o tom myslí a kde vnímají nějaké jakoby slovní hranice, i když tam opravdová slova žádná nejsou.



Jiří Januška

Tomáš Duběda, Ph.D. (1974) působí od r. 1997 na Fonetickém ústavu FF UK v Praze, kde se věnuje výzkumu a výuce fonetiky francouzštiny, srovnávací fonetiky, dějin fonetiky a výzkumných metod. Je členem International Phonetic Association a International Society of Phonetic Sciences.

Výběr z bibliografie:

Duběda, T.: *Jazyky a jejich zvuky. Univerzálie a typologie ve fonetice a fonologii*, Karolinum, Praha 2005

Duběda, T. – Keller, E.: *Microprosodic Aspects of Vowel Dynamics – an Acoustic Study of French, English and Czech*, in: *Journal of Phonetics* 33/4 (2005), pp. 447–464

Duběda, T. – Votrubec, J. (2005): *Acoustic Analysis of Czech Stress. Intonation, Duration and Intensity Revisited*, in: *Interspeech/Eurospeech*, Lisabon, pp. 1429–1432

Duběda, T.: *Pět inspirací fonetiky*, Slovo a slovesnost 3/2004, pp. 194–201

Duběda, T.: *K izosylabičnosti a izochronnosti v češtině*, in: *Sborník z Konference česko-slovenské pobočky ISPhS 2004*, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Praha 2004, pp. 19–28

To sprosté označení pro lejno



REVIEW

„Miláček Šrámkovy Sobotky“, jak včera velmi případně uvedla Alena Nováková prof. Radoslava Večerku, měl se svou přednáškou úspěch. Byl to jistě úspěch zasloužený – a bylo krom jiného zajímavé sledovat právě to, čím si lze v Sobotce úspěch zasloužit.

Obavy prof. Večerky, že téma jeho přednášky, tabu v jazyce, nebude patřit na festival věnovaný „znějící řeči“, se záhy ukázaly jako liché: tabu tu bylo přesvědčivě ukázáno jako jev povýtce jazykový – vzniká, žije i zaniká právě v jazyce, výsostným prostředkem komunikace. Bylo však právě o tomhle třeba někoho (znovu) přesvědčovat?

Vedle základních, vesměs obecně známých údajů o původu a podstatě pojmu tabu byla Večerкова přednáška především holdem síle slova jako takové (větu „Slova jsou fascinující“ jsme zaslechli několikrát) a historie tabu se tu těsně přimkla k historii bázně před touto fascinující silou.

Historický přístup vůbec stál v popředí Večerкова pojetí tabu, čímž se však podle mě ke škodě věci příliš upozadila role tabu v každodenní komunikaci. Zmínka o Freudově *Totemu a tabu*, o roli



festival byl jakkoliv historicky důležitý, a to, že se pohybuju zcela nezávisle, je tak nějak v souladu s tím, jak se pohybuju vlastně všude.

Nakouls jsi tady zajímavou dichotomií Sobotka jako festival a Sobotka jako město. Sám jsi působil ve funkci okresního konzervátora památkové péče ve městě Jičín. Jak z této pozice nahlížíš fungování Sobotky jako města? Za poslední léta se tady udělalo několik rekonstrukcí, které jsou sice pozitivní z hlediska toho, že to byly rekonstrukce, ale vzbuzují otázky, pokud jde o to, jakým způsobem byly provedeny. Jaký je tvůj postoj v této otázce?

Je vždycky pozitivní, když se jakákoliv památka uvede do lepšího stavu, než v jakém se dosud nacházela, a to ať rekonstrukcí, nebo jinak. Každá památka se však musí posuzovat přísně individuálně, je třeba vycházet z poměrně složitých kritérií, která jsou většinou záležitostí odborníků. Pak je samozřejmě důležité počítat s tím, že i když je záměr, návrh a projekt kvalitní, nemusí být vždy kvalitní jeho provedení. K tomu se někdy zapojují do hry velmi svérázné lokální prvky, které nemusí souviset přímo s geniem loci, jako spíše s géniem místních, kteří se snaží do těchto procesů svým dílem přispět. Je fakt, že některé zásahy, které jsme zde sledovali v posledních letech, přestože nakonec dopadly přijatelně, působily v důsledku výše uvedeného již při své realizaci velice kontroverzně.

Co třeba?

Před několika lety jsme se zabývali nešťastnou rekonstrukcí vybavení sokolovny, která kromě zničení cenného historického inventáře nebyla v pořádku ani z právního hlediska. Pak jsem v menší míře podobné záležitosti z dálky sledoval i u rekonstrukce Solnice a myslím si, že tam do jisté míry vznikl opět střet několika vlivů, typický pro současnost. Mně připadlo, že těch několik střetávajících se stran má ve skutečnosti jeden a tentýž cíl, jenom si to neuvědomují, nebo jej každá chce dosáhnout po svém. Některé z nich byly velmi předpojaté vůči jiným, projevila se i lidská selhání, působilo to na mě zmateně, ztrácela se podstata věci. Zřejmě symbolickou tečkou byla nedávná zmatená návštěva ředitele Hájka, který v Solnici vyprodukoval svou obvyklou řečovou mlhu. Zaplat pámbu za to, že je již otevřeno.

Samozřejmě pokud veřejnoprávní subjekt aktivně porušuje zákon, je to špatný signál, ale z hlediska genia loci Sobotky by asi mělo být hlavním hlediskem posuzování to, k čemu celá záležitost směřuje a jaký je konečný výsledek. Nemůžeme se stavět do role nic neslyšících a úzce zaměřených ochránců památek a uplatňovat ochranu za každou cenu, protože rozpor, který se bude řešit vždycky, tedy rozpor mezi zachováním autenticity a zároveň zajištěním funkčnosti, je věc, se kterou se v případě soboteckých staveb vyrovnáváme velice obtížně, a je složité stanovit takovou hranici, aby se obojí podařilo skloubit či zachovat v přijatelné míře.

Mluvil jsi o funkčnosti a její důležitosti při rekonstrukcích architektonických památek. Před pár lety jsem mluvil s Tomášem Horynou, bylo to někdy v době, kdy byl čerstvě zrenovovaný Šrámkův dům. Tomáš tehdy Šrámkův dům nazval domem *toaletním*, protože se tam objevilo několik veřejných záchodků, které tam do té doby nebyly. Sobotka od té doby dostala v urči-





(ptá se Kostka oblečený do pěti vrstev oděvu) a „Jsem pořád ještě hřebeč!“ (tentýž při rozmluvě o sexu) byly trapně vysloveně. Vysoké míry ubohosti většinou dosahovaly i vtipy ostatní – ať už šlo o vaření, peníze, sex (a jeho hodnocení na stupnici od jedné do deseti) či další „rodinná“ témata. Jako kapitolu samu pro sebe bychom mohli označit Kostkův papír s výčtem důvodů, proč by si ho měla Hlaváčová vzít. Ano, tematika sňatku byla nasnadě od začátku a naplnila se poměrně záhy.

Na diváka, jenž musel chtít nechtě přistoupit na vtip bez pointy, který dosahoval úrovně humoru Petra Novotného po dvouměsíční estrádové šňůře, však čekalo ještě jedno zděšení. V druhé polovině totiž zintenzivněly zpočátku neznatelné vážné momenty a do naprosto fraškovité struktury kulhající na obě nohy se zcela nepochopitelně začaly zapojovat dialogy plné osobní tragédie ze ztráty nejbližších. Nic proti nim, snad v nich bylo i něco skutečně vážného. Kdyby byly součástí jiné hry, bylo by pravděpodobně možné jim i věřit. Po tom, co se však dělo celou první polovinu včerejšího představení (za což nemohou herci, ale sám velký autor hry), byly tyto výstupy jako pěst zlotřilého námořníka na oko dvouměsíčního dítěte. Když se k nim na závěr přidala i tesklivá hudba, tak známá z úspěšných amerických filmů, vdovec s vdovou si slíbili, že se stanou svými. Krásný a šťastný konec, slzičku však tentokrát nebylo třeba zatlačovat. Jedině snad, pokud by se jednalo o slzu smutku ze zbytečné ztráty dvou hodin lidského života. A ty jsou přece tak drahé!



Jan Chromý

O záhadě soboteckých toalet



Rozhovor s Hynkem Zlatníkem

Ty jsi v Sobotce taková poměrně zvláštní postavička, protože nejsi ani účastník, ani pamětník, ani tu nejsi za nějakou organizaci. Jaký je vlastně tvůj vztah k Sobotce?

Záleží na tom, chceme-li z toho vztahu nějak vydělit vztah k Sobotce-městu a vztah k Sobotce-festivalu, protože to vnímám jako dvě rozdílné věci. Sobotka jakožto město je pro mě samozřejmě zajímavá, je to město, které už od mládí vnímám jako jedno z těch nejbližších k Jičínu, později jsem si k němu utvořil ještě bližší vazbu díky festivalu a nejnověji jsem na sebe nechal působit jeho genia loci, malebná zákoutí, historický ráz, památky a kulturní stopy. Mám ji rád.

S festivalem jsem byl někdy i poněkud mimoděk seznamován již v mladším věku prostřednictvím matky. Když jsem poprvé dorazil na Sobotku samostatně, což bylo před jedenácti lety, zanechalo to ve mně nezapomenutelný zážitek. Od té doby se tu vyskytuju, přestože někdy z časových důvodů nestíhám všechno, co bych chtěl. Do organizování se nezapojuji, bylo by to vzhledem k mému času nezodpovědné, a tak pomáhám jen svou trochou redakci Splavu. Během festivalového týdne si vychutnávám atmosféru a rád se setkávám se známými všech generací. Nedomnívám se, že bych pro

tabu v psychoanalýze či několik příkladů ze současného jazyka sice svědčily o tom, že si Večerka významu tabu pro dnešek vědom je, ale v jeho podání dovolávajícím se vytrvale „primitivní“ představy divochů, „primitivního“ náboženství a „primitivních“ (ve smyslu historicko-evolučním) poměrů kulturních to spíš vypadalo, jako by se tabu vztahovalo k dnešku už jen některými etymologickými záhadami. Přitom právě jeho stálá přítomnost v mezilidské komunikaci, neustálé vznikání nových tabu, jejich překračování a prolomování činí z tabu jev nejen dráždivý, ale také jev, jehož analýza může být velmi přesným zrcadlem stavu daného společenství. Ani trvání na „primitivní“ religiozitě nebylo úplně adekvátní – Večerkovo důsledné obcházení křesťanství vypadalo, jako by v této věci sám jistěmu tabu podléhal.

Příklady z tabuové historie trochu postrádaly jednotící rámec – byl-li tu jaký, pak spočíval především v posluchačské atraktivitě. Včerejší přednáška stavěla především na Večerkově rétorickém umu. Vedle tabuizovaného medvěda ve slovanských jazycích se sem nenásilně vešla vzpomínka na prof. Machka či Antonína Puchmajera i poučení o základních termínech probírané oblasti jako dysfemismus, tabuová větná perifráze, tabuová generalizace atd. Nakonec došlo i na praktickou ukázkou využití jazykového tabu – to když prof. Večerka při exkurzu do oblasti vulgárního jazyka předvedl všechny možné podoby *noa*, tedy náhražky za tabuizovaný výraz – a „tomu sprostému označení pro lejno“ se s elegancí sobě vlastní zdatně vyhnul.

A tak se mi zdá, jako by včerejší aplaus nepatřil novým poznatkům či pohledům, ale právě tomu, že to, co jsme už tušili, nám prof. Večerka dokázal říct tak šarmantně. Tento požitek nemíním publiku brát – podle všeho touží především právě po tom a míra zásluh se v Sobotce zkrátka rovná míře splněných očekávání. A přece mám za to, že by účastníkům tohoto festivalu mohlo stát za to, aby někdo šel do tabu, která jsou živá – však ona ta naše studánka něco vydrží. . .



Jan Hon

Mladost – radost

První zajímavou prezentaci nabídli včera dopoledne Kateřina Ondřejová a Josef Šlerka. Představili knihy z edice Scholares. Projekt má za sebou již pět let existence. Jeho cílem je umožnit studentům bohemistiky získat praktické zkušenosti s redakční činností. V zimním semestru nakladatelského semináře na FF UK absolvují teoretickou průpravu, v semestru letním pak připravují konkrétní tituly. Obnáší to řadu rozličných činností – od smluv s autory až třeba po spolupráci s typografy. Grafická podoba knih je dílem studentů VŠUP.

Tituly, které v této řadě vycházejí, rozhodně nejsou tuctové. Jmenujme z nich sborník *Hledání literárních dějin v diskusi* či *Březiňské studie* zesnulého prof. Miroslava Červenky. Loni vyšel nově almanach *Život je všude*, který obsahuje díla Josefa Škvoreckého, Jiřího Koláře, Josefa Hiršala a dalších jejich generačních souput-





níků. *Život svatě Alžběty* je pak mravoučnou knihou nedávno přiknutou Tomáši ze Štítného. Na životě svěřence vysvětluje ženám a dívkám, jak má vypadat ctný život.

V příštím školním roce čeká studentskou edici výrazná změna – přechází zpod křídel Paseky do nově vznikajícího nakladatelství Vladimíra Pistoria, který je spolu s Petrem A. Bílkem jejím duchovním otcem. Světlo světa by mělo spatřit dalších pět titulů. Podle slov Mgr. Ondřejové studenti po rozpačitých začátcích v posledních dvou letech projevují o seminář velký zájem a nenechají se odradit ani vysokými nároky a závaznými termíny. Tak jen houšť a větší kapky!



Jana Melková

Nahlas s Mrazíkem



Když před lety narazil Jan Smolka v zapadlém antikvariátu v Poličce na knihu *Umění správně i krásně číst a přednášet* od Jana Mrazíka, českého učitele a teoretika pedagogiky přelomu devatenáctého a dvacátého století, okamžitě ho napadlo, že ji využije pro Šrámkovu Sobotku. Trpělivě čekal, než se na festivalu objeví téma, ke kterému by se kniha hodila. Se znějící řečí přišel čas udeřit.

Kniha, vydaná roku 1919, je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Jan Smolka vybral nejzajímavější pasáže z obojího.



Teoretická část se zaměřuje na exaktní popis čtení a přednášení, nechybí přesné definice pojmů a jejich podrobné rozčlenění. Do části praktické zařadil Mrazík úryvky děl slavných českých autorů. Ukázky doplnil o své vlastní označení přízvuků a důrazů, používal například proložený nebo tučný text. Díla klasiků tak nakonec leckdy vypadají jako článek Lukáše Novosada z prvního čísla letošního Splav!u.

Protože výtisk z poličského antikvariátu již neobsahoval původně přiložený CD disk se zvukovými ukázkami a Smolka sám se



jsem slzu) prostě nedovoluje inteligentnímu divákovi soustředit se na ve své podstatě silné a hluboké téma hry. Ono pro něj navíc ani nezbude příliš prostoru. Stejně tak se z postav vinou snahy o co nejvyšší „vtipnost“ stávají víceméně karikatury (mám na mysli zejména Hermana charakterizovaného prostřednictvím nepřetržitě záplavy vtipů o jeho nesnesitelné racionalitě).

Sečteno a podtrženo, když v jednom okamžiku Kristýna řekla Hermanovi, aby se ani nesvlékal, doufal jsem, že tak učiní, s posledním trapným vtipem na rtech odejde ze scény a my konečně půjdeme domů.



Vít Prokopius

A vám se to divadlo jako líbilo?

Včera večer letošní Sobotka zažila jeden ze svých zlatých hřebů. Hřebů do rakve. Přijel prázdninový zájezd plný známých tváří v čele s Petrem Kostkou, Janou Hlaváčovou a Jaroslavem Satoranským, jenž je znám všem dětem i dospělým svou charakterní rolí z večerníčku *Krkonošské pohádky*.

V sokolovně nám zahráli konverzační hru Richarda Baera s názvem *Smíšené (po)city*. Na první pohled důmyslný název za sebou však žádnou důmyslnost neskrýval. Škoda. Snad nám autor hry chtěl naše (po)city naznačit již první scénou, když na ní nechal vystoupit dva stěhováky v červených montérkách s nápisem Help. Po zhlédnutí hry mám (po)cit, že by pro úspěch představení bylo příště lepší, kdyby do těchto montérek bylo oblečeno spíše publikum, neboť slovíčko „Pomoc!“ se mi na mysli loudilo často a nebýt recenzentem, býval bych se zbavil jeho nutkavosti brzkým odchodem. První bych nebyl – redakčně nezávislí jedinci volili svou cestu na duševní svobodu již asi po třiceti minutách, otrlejší vydrželi do poloviny. Byli samozřejmě i tací (a k mému zděšení jich byla většina), kteří hru vydrželi do konce. Všem těmto gratuluji! Pokud se přitom i bavili, gratuluji jim z celého srdce. Přijmout snad až fascinujícím způsobem hloupounké hříčky – jazykové či situační – nedokáže jen tak někdo a ti, kteří to dokážou, mají můj obdiv.

Ale zpět ke hře. Jednalo se o komorní představení pro čtyři herce – vdovce, vdovu a dva výše zmíněné stěhováky. Vdovce (v podání Petra Kostky) bychom charakterizovali nejspíše jako pragmatika s nepříliš rozvinutým sociálním citěním, který ve svých 65 letech pochopil, že by potřeboval ženu; vdova (ztvárněná Janou Hlaváčovou) se naopak uzavírala do zprvu nedobytného vdoveckého krunýře, který byl průběžně zpěvňován nespočetnými ironickými průpovídkami, většinou bohužel bez špetky vtipu. Stěhováci si své charaktery rozdělili také poměrně ostře – jeden hrál roli zkušeného a charakterního chalana (Satoranský), druhý životem nepoučeného nováčka (jeho jméno není důležité).

Naprosto sterilní a nikam nevedoucí humor byl navozován veřejně primitivně. Diváci se sice často smáli, nechce se mi však věřit, že to byl smích srdečný. Vtipky typu „Proč tady máš takové horko?“





Hermane, nesvlékej se



RECENZE

Hned na začátek této recenze bych se rád omluvil. Omluvil za to, že zřejmě nesdílím názor většiny publika, soudě z nadšených reakcí v průběhu představení i po jeho skončení. Je možné, že za to do jisté míry může mých dvaadvacet let, neboť téma hledání naděje v pokročilém věku je mi přece jen cizí. Ale i přesto, že další z rozehraných témat, tedy vztah rodičů a dětí nebo umírání jednoho z rodičů, se mne dotýkají osobně, považuji představení *Smíšené (po)city* za snad nejhorší divadelní zážitek svého života. A opravdu si nemyslím, že by problém spočíval v tématu hry.

Nemám v úmyslu kritizovat herecké výkony či režii. Obojí bylo podle mne vzhledem k druhu představení ucházející. Jako problematický ale spatřuji právě druh představení, které nám bylo v rámci festivalu Šrámkova Sobotka nabídnuto. Každý, kdo se kdy pohyboval kolem organizace kulturních akcí na venkově, tento fenomén dobře zná: občas je do programu potřeba zařadit „zájezdovku“, tedy divadlo nevalné kvality obsazené známými herci (nejlépe z Prahy). Důvod je prostý. Na takový program přijdou všichni místní, cenu vstupného je možné oproti běžným představením domácího ochotnického souboru podstatně zvýšit a vylepšit tak zpravidla špatný finanční stav pokladny obecního kulturního střediska. Myslet si, že herci, kteří se do takových podniků pouští, tak činí z důvodů jiných než čistě ekonomických, by bylo nadmíru naivní. Na celé věci není nic špatného, spokojeni jsou tvůrci, organizátoři i diváci, kterým se jednou za čas nabízí alternativa k programu televize Nova. Já se však zcela vážně ptám, zda takové představení patří do programu kulturního festivalu, jako je ten náš. Kvalita celku závisí na kvalitě jednotlivých součástí a *Smíšené (po)city* k němu podle mě přispěly velmi negativně.

Hra Richarda Baera *Mixed Emotions* je totiž jednoduše hloupá a témata, o kterých jsem psal zkraje tohoto textu, jsou v ní pojednána pohříchu povrchně. Pro ty, kteří na rozdíl ode mne mohli odejít již o přestávce, nabízím krátké shrnutí děje. Kristýna (61) a Herman (65) se znají víc než půl života a spolu se svými zesnulými partnery tvořili čtveřici nerozlučných přátel. Rok po smrti Davida přichází Herman s nabídkou sňatku, zatímco Kristýna se chystá odjet z New Yorku na Floridu. První půle končí malým Hermanovým vítězstvím, kdy oba odtančí do ložnice. Kristýna sice není „po ránu“, tedy na začátku druhé poloviny, ze situace příliš nadšena, ale na konci hry sama požádá Hermana o ruku. Objevují se ještě postavy dvou stěhováků, kteří postupně odnášejí nábytek ze scény a pomáhají udržovat rytmus hry (k podobnému účelu slouží ještě několikrát se opakující Hermanovo svlékání a oblékání kabátu). Děj tedy není nikterak komplikovaný, hlavní důraz je v textu kladen na rozhovor hlavních postav, který se přelévá mezi vzpomínkami na zesnulé partnery, hovory o dětech a plánech do budoucna.

Tohle všechno zní vlastně moc dobře. Problém je, že dialogy jsou přeplněny až neuvěřitelně primitivním a laciným humorem a rozbor nočních orgií v druhé polovině se mi zdál – věřte nevěřte – nemístně vulgární. Záplava vtípů na úrovni přirovnání vatikánského náměstí sv. Petra k parkovišti, výroky jako „nejsem už žádná hříbata – ale já jsem pořád hřebeč“ nebo stěhovák neustále komolící příjmení hrdinky (když ho naposled vyřkl správně, zamáčkl

na recitaci praktických cvičení necítil, požádal o spolupráci Veroniku Tupou. Ta vybrané ukázky recitovala s přehledem, nezalekla se ani Mrázkových exaktních doporučení, jako například pokles hlasu o kvartu a poté v poslední slabice zvýšení, ne však zcela na původní výšku.

Přednáška, založená především na čtení pasáží z knihy, sice nedosahovala poutavosti Smolkova loňského povídkání o konbě žijby, přednášející však své posluchače dokázal zaujmout, když už ne samotným textem, tak alespoň jemným horníkovským humorem („omlouvám se, že se přerušuji“) nebo promyšlenou choreografií s papíry ve větru.



Ondřej Šmejkal

Ach ta edice!

Dnes od jedenácti hodin nás v sále spořitelny čeká představení knižních novinek olomouckého nakladatelství Votobia. Jednou z prezentovaných publikací bude i kniha moravského muzikologa Jana Trojana *Josef Schreier (1718–?)*, o níž promluví její spoluautor a dlouholetý účastník Šrámkovy Sobotky Zdeněk Smiřický. Právě on vyzval redakci Splav!u, aby knize věnovala pozornost.

Práce si klade za cíl představit barokního hudebního skladatele Josefa Schreiera, představitele kantorské hudby. Jeho nejvýznamnějším dílem je vánoční mše *Missa pastoralis in C boemica* (kol. r. 1755), v níž se střídají zpěvní party v latině a češtině (s prvky valašského nářečí). Moravané budou rádi připomínat, že Schreier o půlstoletí předběhl Čecha z království Jakuba Jana Rybu a jeho vánoční mši *Hej, mistře*. Velmi působivá je i Schreierova *Pastorela in D*.

Knihy má velmi neobvyklé uspořádání: otvírá ji předmluva dřevohostického starosty a zdařilý, poutavě napsaný přehled dějin a soupis významných osobností téže obce. Nebudeme tedy číst jenom o barokním skladateli – aby se na knížku našly peníze a mohla vyjít, musela obsáhnout i data plynofikace a výstavby kanalizace v obci.

Knihu skutečně nemůžeme číst jako odbornou práci. Dílem prezentuje a popularizuje autorovy objevy a stanoviska, dílem je kompilátem z moudrých knih a ze sdělení různých dobrých přátel, kterým pan Trojan děkuje častěji a víc, než by bylo zdrávo.

Absurdní je tvrzení ze s. 43, že „představa Moravy jako země je spojena s kulturním prostředím 19. století“ a předtím bylo myslitelné uvažovat pouze o moravských regionech. Pokud se snažíte, milí autoři, jítřit vědomí moravské svěbytnosti, je to průhledné a svědčí to přinejmenším o Vaší neznalosti díla největšího Moravana, Jana Amose Komenského. . .

Pokud si čtenář doteď myslel, že jsem zbytečně jízlivý, měl v podstatě pravdu, ale teď necht' zbystřit: Kniha obsahuje textovou edici dvou písňových dialogů, *Veritas exulans a Aurea libertas*. Úryvky z dalších děl jsou citovány přímo v práci. Proč nám autoři knihy neposkytli k textům i noty? Uvažují snad o vydání notací? (Ani obrazová příloha neobsahuje snímky rukopisů.) Jedinou



RECENZE





ediční poznámkou k textům je sdělení, že se je autoři „pokusi tradovat do současné češtiny s pokud možno zachováním dialektických tvarů, jež se tam občas vyskytují“ (s. 43). Edice je, mírně řečeno, nedokonalá. Nerespektuje původní kvantitu, i když bychom si to u památek ze střední doby přáli. Slova cizího původu, která byla integrální součástí tehdejší češtiny a editorovi se zřejmě nelíbí, bezdůvodně značí kurzivou (*kunstýř*, *kvartir*, *kvelb*). Utápí se v pseudozajímavých jevech (např. *spívejme*) a upoutává na ně zbytečnou pozornost.

Nad knihou pánů Trojana a Smiřického jsem krčil rameny: komu je určena? Vědce neuspokojí (jak by také mohla, když je z Votobie?), může jim být jen nasměrováním k vlastnímu bádání. Vyrobili a vydali si tedy knihu Dřevohostičtí, aby si jednotlivé exempláře mohl koupit místní patriciát, vystavovat je ve svých rezidencích a ukazovat, jak je kulturní? Nebo ji budou posílat přátelům do ciziny, jak by napovídalo resumé v pěti světových jazycích? Nebo jsem nekulturní barbar bez iluzí a fantazie, když tvrdím, že si uvedenou knihu nikdo nekoupí z upřímného a nezištného zájmu, pro ukřácení dlouhé chvíle a milé pozoučení?



František Martínek

Jan Trojan, *Josef Schreier (1718–?)*. *Podivuhodné osudy života a díla zapomenutého moravského skladatele a kantora*, úvod a obrazová příloha Zdeněk Smiřický, Olomouc: Votobia 2005, náklad ani cena neuvedeny.

Kolik nám zbývá chvil – věčnost, nebo vteřina?



RECEVZE

Vteřina, jedna šedesátina úhlové minuty, jedna jediná chvíle v životě člověka. Minete-li ji, nic není možné vrátit zpět. Minidramata *Král omylů* a *Velká vteřina* Daniely Fischerové úsporným a sevřeným vyjádřením zachycují právě tyto zásadní, důležité a nenahraditelné okamžiky lidského života.

Hra *Král omylů* „vznikla z údivu, že existuje answering (záznamník)“. Život hlavního hrdiny (Jan Hartl) je plný omylů a jedním z největších omylů je i jeho manželství, protože se spolu chtějí domluvit dva lidé jazykem, kterému nikdo z nich nerozumí. „Mám všechno, co chci, jenže to nechci. A když něco chci, tak to přijde pozdě. Jako ty. . .“ říká tomu druhému, nepřítomnému, nenaslouchajícímu. Stejně jako vteřiny míjí člověk i slova, „*znamení*“. V jednu jedinou chvíli jsou ale vždy vyčtena: „*Miluji tě. Lekl ses. Čekal jsi to. . .*“ Celá situace jako by tak byla ozářena, po krátkém údivu následuje pocit pochopení, porozumění a rozhrěšení. Celou hru uzavírá omyl poslední, špatné telefonní číslo.

Ve *Velké vteřině* se setkávají postavy tři – dcera (Eliška Balcarová), matka (Věra Kubánková) a cizinec (Marián Labuda). Všichni jsou postupně nuceni začít poodkrývat to, co v běžných situacích zůstává skryté a zamlčené. Právě cizinec, který volá matce, aby jí poděkoval, že jej jako malé dítě zachránila před transportem smrti,

říká, že „... člověk v jednu jedinou chvíli rozhodne o celém životě, jinak je život chaos, mlha, strach“. Matka, stále unikající svému svědomí, přiznává i osočuje, že tato jediná chvíle „záchrany“ ji celý život zničila. Dceři zkazila svými nároky život matka. Opět se zde setkáváme s vyhrcozenou situací, s nemožností pochopit druhé a najít východisko. Jednotlivec může situace měnit, ale následky svých činů si nikdy nebude jistý.

Autorka sama často říká, „že příběh může mít jedinou přednost – vzbudí zvědavost, co bude dál – a jednu jedinou chybu: že tuto zvědavost nevzbudí“. Obě rozhlasové hry kritérium napětí, očekávání a momentu překvapení bytostně naplnily. Daniela Fischerová umí pronikat až na dřev lidských vztahů, rozplétat je, znovu navazovat a prosvětlovat. Slova protínají ticho, čas není možné vrátit zpět. Kolik nám zbývá – věčnost, nebo vteřina?



Marie Kantůrková

Listárna

Přečetl jsem si statě o vystoupení Draka a musím konstatovat, že tyto vaše tirády nesdílím. Loutková verze totiž značně oplošťuje myšlenkové bohatství originálu a snaží se přetavit dílo na komedii ve stylu lidových loutkářů. Komedii dosti pochybnou a jen pro část publika pochopitelnou, jak svědčí občasné a dosti rozpačité směchy části diváků. Legraci z klasiky si můžeme dělat jen tehdy, když jsme nad ní. Říkal dr. Malík. Jak hrávali Shakespeara lidové loutkáři, to bohužel nevíme. Ale v jejich repertoáru byl. Přešel i na scény amatérů. Pro ně texty upravil už skoro před sty lety Bedřich Beneš Buchlovan. Tehdy měly tyto pokusy zcela jiný význam. Perfektní a dokonale promyšlená úprava scény a četné režijní nápady bohužel k provedení Shakespeara nestačí.

K. Samšiňák

Vážený pane Novosade,

děkujeme Vám za vyčerpávající rozbor děje představení *The Gin Game*. Bez Vašeho podrobného popisu bychom nepochopili vůbec nic. Nabízí se pouze dvě otázky. Zaprvé citujeme: „Dobrovolně opustil pózu individua a stal se součástí svého stáda,“ je nudné klišé, či otřepaná fráze? Zadruhé – domníváte se, že herecký výkon protagonistů byl oceněn cenou Thalie pouze a jenom za to, že – citujeme – „obě žijící legendy předvedly rutinní víceméně bezchybnou práci hodnou profesionála“? Sympatická je Vaše snaha být slyšen, ale věřte nevěřte, názor (o což jde ve Vašem případě) je jedna věc, ale nesmrtelný kritik typu F. X. Šaldy se teprve rodí. Přejeme Vám upřímně, aby jednou skutečně dozrál.

Lenka Rancová a spol.

